

4. Az istentiszteleti rend felépítése magyarázatokkal

Ez a magyarázó írás követi az istentisztelet felépítését. A címszavakat az eredeti formának megfelelően, a rubrikákat (a piros betűvel szedett utasításokat) pedig többnyire teljes terjedelmükben mutatja be, tartalmi és gyakorlati információkkal kiegészítve. A [...] zárójel az elhagyható részeket tartalmazza.

I. ELŐKÉSZÜLET

Az istentisztelet rendje három helyszínt feltételez: oltár, szószék és ambó (olvasópult). Ez utóbbi elkészítését és használatát a liturgiai bizottság ajánlja.

Az oltárt (oltárasztalt) az egyházi évnek megfelelő liturgikus színű antependiummal és fehér textil felsőterítővel terítjük meg. A nyitott – lehetőleg új fordítású – *Szentírást* a feszület elé helyezzük, a viaszgyertyákat és az élő virágot ízletesen rendezzük el. Sem gyertyatartókkal, sem virágvázákkal ne zsúfoljuk túl az oltárt! Úrvacsorai istentisztelet esetén a méltó rendben tartott, tiszta és fertőtlenített kelyhet, cibóriumot, paténát és bortartó kancsót esztétikusan úgy helyezzük el, hogy a kehely bal oldalán a cibórium, jobb oldalán a bortartó kancsó kapjon helyet. A paténát a kehelyre tegyük. A megfelelő számú (körönként egy-egy) textil törülköző a kehely mögé kerüljön. A lelkész az istentisztelet előtt ellenőrizze az oltár rendjét!

Az ambóra és a szószékre jól olvasható *Szentírást* tegyünk ki. A hirdetőkönyvnek is az ambón van a helye. A *Liturgikus könyvet* (LK) lehetőleg még az istentisztelet előtt helyezzük el az oltáron.

HARANGOZÁS, BEVONULÁS

A lelkész az összes szolgálattevővel együtt a sekrestyében imádkozik, majd (a harangozás alatt) belépnek a templomba. Ekkor a gyülekezet feláll, és csendes imádsággal fogadja a szolgálattevőket. Amikor a szolgálók a helyükre mennek, a gyülekezet leül.

Ünnepi alkalmakkor a szolgálattevők bevonulnak, egyéb esetben – a helyi lehetőségeknek megfelelően – egyszerűen a helyükre lépnek, majd leülnek.

A harangozás 3-5 perccel az istentisztelet meghirdetett időpontja előtt kezdődik. A lelkész és a szolgálatban segítők lehetőleg a főkapun vonuljanak be, az istentisztelethez illő méltósággal. Az oltártér előtt megállva (térdelve) együtt imádkozzanak – ne csak magukban fohászkodjanak, hanem halkán együtt könnyörögjenek.

(Amennyiben ünnepélyes bevonulás van, a harangozás végeztével megszólalhat az orgona vagy valamilyen más hangszer. A prelúdiumok irodalma gazdagon kínál olyan darabokat, amelyek méltók az istentisztelet megnyitására és a vasárnap megünnepléséhez.)

KÖSZÖNTÉS

A lelkész röviden – igével (pl. a heti igével) – köszönti a gyülekezetet. Szükség esetén néhány mondatban tájékoztatja a gyülekezetet az istentisztelettel kapcsolatos információkról (pl. szól az egyházi esztendő vonatkozásairól, az úrvacsora rendjéről, az istentiszteletet meghatározó aktualitásról).

A köszöntés jelzi az egyház, a gyülekezet hívó és fogadó szeretetét. Nem „előprédikáció”, nem is hirdetés! Éppen ezért ne legyen terjengős, hanem igényesen megfogalmazott, az istentisztelet alaphangját megadó néhány gondolat, amelyet célszerű egy rövid szentírási idézet köré fűzni. A köszöntés arra is lehetőséget ad, hogy az istentiszteletet érintő legszükségesebb információkat közöljük (pl. melyik hitvallást mondjuk, hol térünk el a megszokott formától stb.).

ELŐJÁTÉK, GYÜLEKEZETI ÉNEK

A gyülekezeti éneket megfelelő orgona- vagy fúvóselőjáték vezetheti be. A gyülekezeti ének lehet dicséret vagy az egyházi év jellege szerint választott ének.

Mivel a kántori feladat is a liturgikus szolgálathoz kapcsolódik, az igehirdetéshez hasonlóan alapos előkészítést igényel. A kántor 4-5 nappal a szolgálat előtt kapja meg az énekszámokat, illetve az istentiszteletre vonatkozó egyéb tájékoztatást! Az ének előtt csak akkor legyen orgonajáték, ha a kántor képes oda illő, az énekhez szorosan kapcsolódó előjátékot játszani. Egyéb esetben az éneket rövid intonáció előzze meg.

ISTEN NEVÉNEK SEGÍTSÉGÜL HÍVÁSA (INVOKÁCIÓ)

A lelkész az oltárhoz lép, vagy az oltárasztal mögé áll.

[Luther Kis káté-beli javaslata alapján *szabad lehetőség* van arra, hogy keresztet vessünk magunkra. A keresztvetés hitvallás mások és önmagam számára, amellyel megvallom: Krisztushoz tartozom, meg vagyok jelölve a kereszt jelével. Aki keresztet vet, ne ítélje el azt, aki nem vet keresztet; aki nem vet keresztet, ne ítélje el azt, aki keresztet vet! Ez a gyülekezetben megfelelő módon tanítható és gyakorolható.]

Az istentisztelet kezdőmondata: „Az Atya, Fiú, Szentlélek nevében.” Evangélikus istentisztelet *mindig* ezzel a bejelentéssel kezdődik. Más megfogalmazás, bővítés, „kísérőszöveg” nem használható!

Az „Ámen”-t válaszként minden esetben a gyülekezet mondja, illetve éneкли. A keresztvetés az Úrról tanúskodó jel mások számára, ugyanakkor mi is rászorulunk, hogy emlékeztessük magunkat: meg vagyok keresztelve, meg vagyok váltva, őhöz tartozom.

GYÓNÁS (BŰNVALLÁS ÉS FELOLDOZÁS)

A salutatio bibliai hagyományokra épülő (az 1963-as /1986-os/ Agendában is – részben vagy egészben – megtalálható) mondatai használhatók többféle módon is. Úgy, hogy csak a lelkész köszönt, de úgy is, hogy a gyülekezet válaszol rá. Szentírási értelemben a „lelkeddel” kifejezés az egész embert jelenti. A párbeszéd összeköti a gyülekezetet és az istentiszteleti szolgálattal megbízott lelkészt.

Lelkész: Az Úr Jézus Krisztus kegyelme legyen mindnyájatokkal!

Gyülekezet: **És a te lelkeddel!**

A bűnbánat bevezetéseként gyónási lekiót is felolvashatunk, amelyben – különböző tradíció szerint – szerepelhet a tízparancsolat, a parancsolatok kettős jézusi összefoglalása, az apostoli biztatás vagy más igeszakasz is. Ott, ahol a lelkész ezt indokoltnak tartja, vagy a gyülekezet igényli, rövid, bűnbánatra hívó, a kegyelem elfogadására buzdító igehirdetés vagy meditáció is elhangozhat.

Ősi keresztény gyakorlat, hogy az istentisztelet bűnbánattal kezdődik. Ezért került előre a korábban csak az úrvacsorához kötődő, azt közvetlenül megelőző gyónás és feloldozás.

A bűnvallás és feloldozás nemcsak az úrvacsoravételre készít fel, hanem az Isten igéjének befogadására is. Így az egész gyülekezet (nem csak az, aki úrvacsorázik) részt vesz az istentisztelet kezdetén a „bűnbánati liturgiában”. Ebben a

formában a gyónás nem csupán az úrvacsora bevezető része, hanem megkapja az istentiszteletben az egész keresztény életre vonatkozó, méltó helyét.

A gyónás bevezetéssel (bűnbánatra felhívás) kezdődik, majd ezt követően többféle formában (imádság, csendes könyörgés, kérdés-felelet, párbeszédes forma) vallhatjuk meg Istennek bűneinket. Ebben segít az apostoli intés, illetve a lelkipásztori biztatás, amely az alkalomhoz illő lehet. Mivel az LK külön gyónó istentiszteleti rendet is tartalmaz, a hosszabb gyónási olvasmányok (lekciók) ott találhatóak. (Igény esetén ebben a rendben is felhasználhatók.)

A feloldozás az apostolok Krisztustól kapott mandátuma. Fontos, hogy minden istentiszteleten utaljunk erre a feloldozásnál! A feloldozás nem áldás, hanem az oldó kulcs használata, ezért ennek hirdetésekor a lelkész az egyik kezét emeli fel, majd pedig keresztet vet a gyülekezetre. (A keresztet a lelkész – testméretével arányosan – a homloktól a szívig, a bal válltól a jobb vállig, jobb tenyerének élével veti.)

A feloldozásnál a kulcsok hatalmából az oldást gyakoroljuk. A gyülekezet tagjai előzőleg már megvallották bűneiket az emberek és Isten előtt. Ezért a kötés ezen a helyen nem szerepelhet (nem mondhatjuk azt, hogy „...mindazoknak, akik bánják bűneiket”), mivel ez csupán a lelkész hamis lelkiismereti „önbiztosítása” lenne.

Amikor a lelkész szeretné a gyülekezetet felállítani, illetve leültetni (mint ezen a ponton), többféle eszköz áll rendelkezésére. Tudatos tanítással segítheti a gyülekezetet abban, hogy otthonosan mozogjon a templomban, ugyanakkor szolid kézmozdulattal vagy más módon is jelezheti, hogy a gyülekezet álljon fel vagy üljön le.

II. BEVEZETŐ RÉSZ

BEVEZETŐ ZSOLTÁR (INTROITUS)

A lelkész (vagy a gyülekezet) az egyházi évnek megfelelő zsoltárt olvas/énekel (lásd 9. fejezet). Zsoltárokat énekelhetünk a GyLK-ból és az EÉ-ből, alkalmanként parafrázis formájában is. Más, hiteles forrásból származó Introitus-zsoltárokat is választhatunk, melyeket a (megfelelően képzett) kántor előzőleg a gyülekezetnek megtanított.

Az énekverses rendben a keretvers megismétlése előtt hangzik el a Szentháromság dicsérete. A gyülekezet az egyházi évnek megfelelően a GyLK énekverses rendjei egyikének első énekli.

Az egyház népének ősi, ószövetségi imádságát többféle formában gyakorolhatjuk. A legegyszerűbb formája az, hogy a lelkész mondja a zsoltárt, a doxológiát pedig a gyülekezet válaszolja rá: „*Dicsőség az Atyának és a Fiúnak és a Szentléleknek, miképpen volt kezdetben, most és mindenkor és mindörökkön-örökké. Ámen.*” Mondhatjuk dialógus formában is: az egyik részt a lelkész olvassa, a másikat a gyülekezet; vagy a gyülekezetet osztjuk két csoportra, és közöttük hangzik el a párbeszéd. Természetesen énekelhetjük is, pl. gregorián recitációval, illetve genfi zsoltár vagy zsoltárt feldolgozó korál vagy parafrázis formájában. Amennyiben nem az énekverses rendet alkalmazzuk, fontos, hogy a Gloria Patri szövegét pontosan használjuk – ez nem formai, hanem teológiai kérdés! (Helytelen az „...úgy legyen most és mindörökké” formula!)

KRISZTUS IMÁDÁSA (KYRIE)

A Kyrie az egyházi esztendőnek megfelelően változik (lásd a 9. fejezetben).

A Kyrie többféle formájú lehet: a lelkész által mondott, illetve a gyülekezettel közös párbeszéd. A párbeszéd forma szövege az egyházi esztendő szerint változhat.

A Kyrie nem bűnbánati rész! Krisztust imádjuk ebben az ősi – az ókori szekuláris életből átvett és az Újszövetségben is elhangzó (vö. Bartimeus története) – formában. Nem keverhető össze a Confiteorral, mint ezt korábban sokan tettek. Az uralkodó köszöntését és imádságát gyakorolták ilyen módon – a kereszténység így a Krisztust imádók sorába kapcsolódik.

A legegyszerűbb hármas forma – „Kyrie eleison / Christe eleison / Kyrie eleison!” – már régen meghonosodott hazánkban mind a keleti, mind pedig a nyugati tradíciókban. (Ne riadjunk vissza a görög forma használatától sem, ez ugyanúgy a kereszténység közös szókincséhez tartozik, mint az „Ámen” vagy a „Halleluja”.)

Magyar nyelvünk gazdagságát fejezi ki, hogy a három „eleison” szó „irgalmazz / kegyelmezz / irgalmazz” formában is fordítható. Az egyszerűbb, háromrészes forma – egészen a litániává bővített változatig – az egész világkereszténységben kedvelt. Mindkettőre található példa az alaprendekben. A kibővített Kyriékre az LK-ban számos példát találunk – elsősorban az egyházi év szerint.

DICSŐÍTÉS (GLORIA IN EXCELSIS)

A nagy glória mint ősi, bibliai szöveget hordozó formula többféleképpen is elhangozhat: mondhatja vagy énekelheti a lelkész, vagy énekelheti a gyülekezet, sőt a kórus is. A glória első része minden esetben a lelkész szájából csendüljön fel! A hozzá kapcsolódó Laudamust szintén lehet mondani is, énekelni is. (A szerepek megosztására alaprendünk három mintát is közöl.)

A NAP IMÁDSÁGA (KOLLEKTA)

A kollekta kötött formájú imádság, szintén az egyház ősi kincsei közé tartozik. Szorosan kötődik a vasárnap jellegéhez és a perikóparendhez. Felépítése másfél ezer éves kristályosodási folyamat és tudatos teológiai megfontolás eredménye: megszólítás, Isten nagy tetteire való utalás, egyetlen kérés, majd a szentháromsági formula, amely egyben hitvallás az élő és uralkodó Úrról. Állandó záradékára a gyülekezet együtt felelje az „Ámen”-t.

A lektor(ok) az ambóhoz lép(nek).

III. IGEI RÉSZ

A liturgikus és az énekverses istentiszteleti rendben három, az egyszerű istentiszteleti rendben két igeszakaszt olvasunk föl. Az egyszerű istentiszteleti rend kötelező olvasmányát lásd az évenként kiadott perikóparendben. Amennyiben a liturgikus és az énekverses istentiszteletben az igehirdetés alapigéje evangélium, akkor a két olvasmány: ószövetségi igeszakasz és epistola. Ha az igehirdetés alapigéje az Ószövetségből való, akkor az olvasmányok sorrendje: epistola, majd evangélium. Ha az igehirdetés alapigéje epistola, akkor az olvasmányok rendje: ószövetségi textus, majd evangélium. A válaszok (responzumok) mindig az adott lekciónak igazodnak. Ószövetségi igeszakaszról: „Áldjuk az Urat, mert irgalmas, / és beszéde megmarad örökké.” Epistolánál: „Urunk, szentelj meg minket igéddel! / A te igéd igazság.” Evangéliumolvasásnál: „Ez a mai nap evangéliuma. / Áldunk téged, Krisztusunk!”

IGEOLVASÁS (LEKCIÓ)

Az igeolvasás az ambónál történik. (A gyülekezet az igehely megjelölése után feláll, és a második igeolvasásra adott válasz végéig állva marad.)

Istentiszteleti életünk egyik fókuszja a hallható, hirdetett ige. Éppen ezért éljünk azzal a lehetőséggel, hogy több olvasmány is elhangozhat az istentiszteleten!

Több olvasmány esetén egy ószövetségi, egy epistolai ige és egy evangéliumi szakasz hallható, a perikóparend által előírt igehirdetési alapigéhez igazodó sorrendben (a textust dőlttel szedtük): ószövetségi ige – epistola – *evangélium*; ószövetségi ige – evangélium – *epistola*; epistola – evangélium – *ószövetségi ige*).

Az olvasmányok egy ismert záradékkal fejeződnek be, amelyre a gyülekezet a megfelelő mondattal (responzum) válaszol. Két olvasmány esetén a két záradék egymástól eltér. A gyülekezeteknek meg kell tanítani, hogy melyik záradékhoz melyik válasz kapcsolódik. Ószövetségi olvasmánynál: *Lelkész: Áldjuk az Urat, mert irgalmas, Gyülekezet: és beszéde megmarad örökké.* Epistolai olvasmány esetén: *Lelkész: Urunk, szentelj meg minket igéddel! Gyülekezet: A te igéd igazság.* Evangéliumi szakasz után: *Lelkész: Ez a mai nap evangéliuma. Gyülekezet: Áldunk téged, Krisztusunk!*

A két olvasmány között a gyülekezet énekverset vagy responzóriumot énekelhet.

Az igeszakaszokat a lehető legegyszerűbben kell bejelenteni, úgy, ahogyan erre a liturgikus rendben három formát találunk. Többnyire elegendő csak a könyv és a fejezet megjelölése, ám ott, ahol számíthatunk arra, hogy a gyülekezeti tagok a Bibliájukban maguk is követik a textusfelolvasásokat, pontosan (verszámokkal együtt) is megjelölhetjük az igeszakaszokat. Az olvasmányok bevezetését mindig a lelkész mondja!

Evangélium olvasása esetén az igehely bejelentése után, a felolvasás előtt a gyülekezet *Halleluját* énekelhet.

ELŐJÁTÉK, AZ ÜNNEP ÉNEKE (GRADUÁLÉNEK)

Ez lehet graduálének vagy a Szentlelket segítségül hívó ének is. (Az előjáték a graduálének feloldozása legyen.)

A Graduálének az istentisztelet központi gyülekezeti éneke. Nem az adott nap aktuális igehirdetése határozza meg, hanem az ünnep egyházi éven belüli szerepe. (Az igehirdetéshez szorosan kapcsolódó ének a prédikációt követő igehirdetési ének.)

A 9. és a 10. fejezetben minden ünnepünkhöz két – énekeskönyvünkből való – éneket ajánlunk, olyanokat, amelyek mind szövegükben, mind dallamukban a leginkább megszólaltatják egy-egy ünnep jellegzetes üzenetét. Az első ének szorosan az ünnephez kapcsolódik, a második emellett szem előtt tartja az Útmutató heti igéjét is. Az évről évre ismétlődő énekeknek a gyülekezet tudatában hozzá kell kapcsolódniuk egy-egy ünnephez, időszakhoz. Indokolt esetben

természetesen ezen a ponton is el lehet térni a javaslatától. Nagyobb szabadsággal választhatjuk meg az istentisztelet kezdőénekét és az igehirdetést követő (igehirdetési) éneket.

Az éneket hozzá illő orgona-előjáték vezesse be. Fontosságát kiemelhetjük alternatim (váltakozó) előadási móddal is, amikor az ének egyes versszakait a kórus énekli.

IGEHIRDETÉSI ALAPIGE, IGEHIRDETÉS, IMÁDSÁG

A szószéki szolgálat minden esetben az apostoli köszöntéssel kezdődik: „Kegyelem néktek és békesség Istentől, a mi Atyánktól és a mi Urunktól, Jézus Krisztustól!”

A textus felolvasása után rezponzum következhet, majd a gyülekezet helyet foglal. Az igehirdetést követően (amely terjedelmével tekintettel van a hallgatóságra) a lelkész rövid imádságot mond. Ennek az igehirdetéshez kell kapcsolódnia, de nem annak összefoglalásaként vagy folytatásaként!

[[IGEHIRDETÉSI ÉNEK]

Az igehirdetésre a gyülekezet énekverssel válaszolhat a szószékről bejelentett szám szerint, vagy csendes orgonajáték vezethet át a hitvalláshoz. Ha nincs énekvers vagy orgonajáték, a hitvallás közvetlenül az igehirdetéshez kapcsolódik.

(Az igehirdetés témájához kapcsolódó énekkari szolgálat is helyet kaphat.)

HITVALLÁS (CREDO)

Az első padok egyikében (lehetőleg jól látható helyen) egy gyülekezeti tag feláll, és elkezd a hitvallást, melyet a gyülekezet állva folytat.

Amennyiben az istentiszteleten kereszteleés van, úgy a hitvallás a kereszteleés keretén belül hangzik el.

Felváltva vagy bizonyos forgó szerint mindkét hitvallást használjuk! A Niceai hitvallást hittan- vagy konfirmációi órán, illetve bibliaórán tanítsuk meg a híveknek. Ott, ahol eddig csak az Apostoli hitvallást mondták az istentiszteleteken, tapintattal, tudatos pedagógiával kell nevelni a gyülekezetet a Niceai hitvallás használatára. Az alapos, kifejtő, értelmező, előkészítő munka megszeretheti a gyülekezettel ezt a hitvallásszöveget is. (A Niceai hitvallásnak többféle

szövegvariánsa is használatos. Egyházunk a nyugati kereszténység tradíciójára épülő, az LK-ban is közölt fordítást fogadja el.)

(KERESZTELÉS)

Amennyiben az istentisztelet keretében keresztelés van, úgy ezen a helyen, a szószéki szolgálat után következik. A keresztelés rendje a 25., illetve a 28. fejezetben található.

HIRDETÉS

A hirdetés az ambótotól hangzik. A lelkész által előre leírt hirdetésben, melyet egy lektor is felolvashat, utalhatunk a könyörgés aktuális témáira is.

A hirdetés több szempontból meghatározó fontosságú része az istentiszteletnek. A hívek tájékoztatásán túl lelkipásztori karaktere is van! Tömörnek, lényegre törőnek, ugyanakkor elegendő információt hordozónak kell lennie. Ügyelni kell a hangvétel megválasztására és az igényes, az istentisztelethez méltó stílus megtartására.

[ÉNEKKARI SZOLGÁLAT VAGY GYÜLEKEZETI ÉNEK]

Az énekkari szolgálatnak általában ez a helye, de gyülekezeti énekvers is elhangozhat itt. Ez alatt össze lehet gyűjteni az offertóriumot.

ÁLTALÁNOS KÖNYÖRGŐ IMÁDSÁG (ORATIO OECUMENICA)

A lelkész keretimádsággal kezdi és zárja a könyörgést. A lektorok elmondják az egyes (rövid) kéréseket, amelyek így fejeződnek be: *Lektor: ... Jézus Krisztusért kérünk, Gyülekezet: Urunk, hallgass meg minket!*
Kivételes esetben elképzelhető a könyörgés egyszerű formája is.

Az általános könyörgő imádságnak kialakult formája van. Ez nem kötelező, de nagyban segítheti a gyülekezet tudatos imádságra nevelését. Fel kell ölelnie a gyülekezet könyörgésének legfontosabb tárgyait: imádkozunk a világot, az emberiségért, az egyházért, népünkért, a békéért, a rászorulókat stb.

Az általános könyörgő imádság lehetőleg párbeszéd formában hangozzék el, hiszen ez jól kifejezi az imádság közösségi jellegét.

A kikristályosodott forma szerint jó, ha a lelkész mondja az imádság keretét,

majd a gyülekezeti tagok az egyes kéréseket. A kérések végén állandó záradék álljon: „Jézus Krisztusért kérünk.” Erre a gyülekezet így válaszol: „Urunk, hallgass meg minket!” (Csak indokolt és jól előkészített esetben érdemes ettől eltérni.) Amennyiben a kéréseket Jézushoz intézzük, akkor a következő, egyszerű forma ajánlott záradékként: „Kérünk téged,” melyre a gyülekezet válasza: „Urunk, hallgass meg minket!” A könyörgés legvégén az imádságot olyan formulával kell zárni, hogy a gyülekezet természetes módon tudja ráfelelni: „Ámen.” Az LK 15. fejezete példatár. Az ott található imádságok alkalmazhatók az aktuális eseményekre.

IV. ÚRVACSORAI RÉSZ

ÚRVACSORAI ÉNEK (VAGY ÉNEKVERS)

Ré ne bűnbánati, hanem úrvacsorai vagy Jézus-ének legyen! (Pl. EÉ 303, 309)

Ez az ének hivatott az úrvacsora hálaadó jellegét érzékeltetni. Ezért kiválasztása gondos körültekintést, alapos megfontolást igényel.

AZ ÚRVACSORA BEVEZETÉSE (SURSUM CORDA)

Rövid utalás a bűnbánati részre, az igehirdetésre, a hitvallásra.

(Szükség esetén a lelkész bevezető – elsősorban pedagógiai, másodsorban emlékeztető jellegű – mondatban utalhat az istentiszteleten már megtörtént eseményekre és a kezdettől zajló folyamatra. Például: „Bűnbánattal léptünk Isten színe elé. Örömmel fogadtuk kegyelmét a feloldozásban. Hallottuk életet jelentő szavát.” Az új istentiszteleti rendet megtanulva és begyakorolva ez a rész akár el is hagyható.)

NAGY HÁLAADÓ IMÁDSÁG (PRAEFATIO)

A nagy hálaadó imádság az úrvacsora szerves, elmaradhatatlan része. Kialakult formája bekapcsol az egyház folyamatos, örök imádságába. Állandó részeit a gyülekezet a saját könyörgéseként mondhatja magában a lelkésszel együtt, a

változó betétek pedig az egyházi esztendő adott pontján az üdvtörténet hangsúlyos eseményére világítanak rá.

A gyülekezet feláll.

A gyülekezet a Sanctustól a Paxig állva éli végig az úrvacsorai liturgia eseményeit. Természetesen az idősek, betegek számára tegyük lehetővé, hogy ülve vegyenek részt a szertartás e szakaszában is.

SZENT, SZENT, SZENT! (SANCTUS)

A liturgia a Sanctusnál a csúcspontjára érkezett. A lelkész és a gyülekezet tanúsítson ennek megfelelő magatartást. Tudatosítani kell, hogy a szent Istennel találkozunk.

A SZENTLÉLEK HÍVÁSA (EPIKLÉZIS)

A Szentlélek segítségül hívásának itt bemutatott módja az evangélikus teológia számára elfogadható legteljesebb epiklézisformát adja. A teremtésre, megváltásra, megszentelésre való hivatkozás hozzátartozik a szerzési igék előkészítéséhez.

SZERZÉSI IGÉK

Az úrvacsorai szerzési igében szokatlanul új a „kehely” kifejezés. Ez ugyanis jobban visszaadja az eredeti szituációt és jelentést, mint a hétköznapi „pohár” szó. Az „Íme, megváltásunk szent titka!” mondat egyszerre utal Krisztus valóságos jelenlétére, ugyanakkor Krisztus önként vállalt szenvedésének és halálának megváltói mivoltát is kiemeli. A lelkész a mondat kimondásakor kezébe veszi a cibóriumot és a kelyhet. Ezért válaszol rá a gyülekezet azzal, hogy Krisztus halálát és eljövételét hirdeti. E rész záradéka pedig az istentisztelet – és benne az úrvacsora – Krisztust imádó (adoratív) jellegét erősíti.

A szerzési igét követő párbeszédesebb forma gyakorlati szempontból a gyülekezet bevonását (aktivizálását), teológiai szempontból pedig az úrvacsora tartalmának megvallását jelenti.

EMLÉKEZZÉL MEG, URUNK... (ANAMNÉZIS)

Az anamnézis ősi keresztény hagyomány, az úrvacsorai imádságok szerves része. A zsoltárokban nem egyszer előforduló kérésre (Emlékezz meg, Uram...) utal. Benne megszólal az üdvösségtörténet döntő eseményeinek sora, a megváltás titka. Ehhez tartozik a kereszténység azon gyakorlata, amely a Krisztus vére árán megváltott egyházra utal. Ezt zárja ismét az adoráció bibliai alapú formája.

MIATYÁNK

A gyülekezet a lelkész vezetésével együtt mondja vagy énekl.

AZ ÚR BÉKESSÉGE (PAX)

A Paxot a gyülekezet tagjai kézfogással adják tovább, vagy meghajlással jelzik. A lelkész jó példával járhat elől, amikor a hozzá közel levő gyülekezeti tagokhoz fordul, és ezt mondja: „Békesség néked.”

A Pax nem kötelező, de nagyszerű lehetőség. Mint minden mozdulat és liturgikus rész, ez is a kiüresedés veszélyét hordozhatja magában. Ám megfelelő előkészítés, tanítás, majd gyakorlás után Isten megbékéltető munkáját tudatosító, ökumenikus területen is ismert és használt jellé válhat a gyülekezetben.

ISTEN BÁRÁNYA (AGNUS DEI)

Az „Agnus Dei” az istentisztelet igazi úrvacsorai éneke. Az eredetileg Jn 1,29-ben található szöveg az istentisztelet állandó részévé vált, amelyet mondhat is, énekelhet is a gyülekezet. Gregorián dallamokkal és énekverssel egyaránt megszólaltatható ez az ősi Krisztust imádó és magasztaló tétel. Az énekverses rendhez az EÉ 11–13. sz. rendjeinek második énekeiből, illetve a GyLK énekverses rendjei egyikének ötödik énekéből lehet választani – az egyházi éveknek megfelelően.

KRISZTUS TESTÉNEK ÉS VÉRÉNEK VÉTELE (COMMUNIO)

A lelkész hanghordozásával, gesztusával érthetővé teheti a hívek számára az asztalához hívó Úr biztató szavát.

Az úrvacsoraoosztás alatt a gyülekezet hálaadó (nem bűnbánati) éneket énekel (pl. EÉ 370), vagy a kántor ide illő művet játszik (sub communionem).

Az ún. „mozgó úrvacsora” használatát – amikor a résztvevők nem térdelnek, hanem egymás mögött sorban állva közelednek az oltárhoz – csak kivételes alkalmakon (nagyünnep, rendkívüli ünnepség) ajánljuk, minden más alkalommal tartuk meg az egyedül az evangélikus gyakorlatban megmaradt térdelést! Ebben az esetben csak a következő formula mondható. Az ostyánál: „Ez Krisztus teste.” A kehelynél: „Ez Krisztus vére.”

IMÁDSÁG (POSTCOMMUNIO)

Az úrvacsorai eszközök méltó elrendezése után a lelkész a gyülekezet felé fordul.

A bevezető rezponzorikus részt rövid tanítás után a gyülekezet könnyen elsajátíthatja és megszeretheti. A felszólítás és a válasz egyaránt hálaadásra indít. A postcommunio imádsága is elsősorban a hálaadás motívumát hordozza, és erőt kér a továbbinduláshoz.

V. KÜLDÉS, ÁLDÁS

ELBOCSÁTÁS

A küldés (elbocsátás) konkrétan szólaltatja meg az istentiszteleten részt vevő gyülekezet küldetését, átvezetve ezzel az ünneplésből a hétköznapiakba.

ÁLDÁS

A lelkész az ároni vagy a szentháromsági áldást mondja/énekli. A keresztség az áldás alatt, nem utána történik!

ZÁRÓÉNEK, UTÓJÁTÉK

A gyülekezet az utójátékot lehetőleg ülve hallgassa meg. Amennyiben az istentisztelet elején a szolgálattelévők bevonulnak, úgy itt következik a kivonulás.